

Werk

Titel: Commentationes Societatis Regiae Scientiarum Gotti

Verlag: Dieterich

Jahr: 1828

Kollektion: Wissenschaftsgeschichte

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN35283028X_0006_2NS

PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN35283028X_0006_2NS

LOG Id: LOG_0045

LOG Titel: De origine ac fide antiquae Persarum historiae, qualis a scriptoribus orientalibus traditur, Comm. II.

LOG Typ: article

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN35283028X

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN35283028X>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

DE
 ORIGINE AC FIDE
 ANTIQUAE PERSARUM HISTORIAE
 QUALIS A SCRIPTORIBUS ORIENTALIBUS TRADITUR,

COMMENT. II.
 TH. CHR. TYCHSENI

LECTA D. X. DEC. A. MDCCCXXV.

Cum superiore commentatione, qualis fuerit historiae apud Persas conditio vsque ad finem Sassanidarum imperii, declarare studuerim, restat vt de eius ratione sub Arabibus et Persis agam; e qua aetate cum deriuata sit omnis Persarum historiae, quali nunc vitur oriens, argumentum et forma, Vestra A. A. imploranda mihi est indulgentia, vt haec persequentem patienter audiat, quanquam vereor fore, vt aliquando leuiores Vestra auribus et a Vestrorum studiorum grauitate aliena videantur.

IV. DE HISTORIA PERSARUM SUB ARABIBUS ET PERSIS.

Arabes, expugnata sub Omaro Chalipha Persia, qua erant morum feritate et religionis propagandae studio, Persas multo seuerius tractabant quam Iudaeos et Christianos. Magos enim Mohammedes non, vt istos, inter scripturarios, h. e. eos qui libris diuinitus reuelatis vterentur, numerauerat, vnde Mohammedani Persas pro igniculis et idololatriis habere solent. Praeterea Omar eiusque successores recte perspiciebant, Persas, gentem validam, moribus, lingua, institutis, religionibus coniunctam, in obsequio contineri non posse,

si diuersas religiones sequerentur, inprimis durante validissimo Magorum ordine, cuius summa apud populum auctoritas. Igitur templa et pyrea destruebant, libros cremabant, homines ad Islamismum suscipiendum vi adigebant; omni studio id agentes, vt Persarum instituta, religiones et ipsam linguam euerterent et immutarent. Omnes prouinciarum praefecti et in officio publico constituti, alias ex inquilinis sumi soliti, in Persia Arabes erant, in omnibus scriptis et diplomatibus Arabicus sermo adhiberi iussus, nec literas publicas persice scribi permissum a). His de causis factum vt magna gentis pars ad nouas religiones transiret, alii, exactionum et dominationis pertaesi, in montium latebras confugerent, aut patria relicta praesertim Indiam migrarent. Durauit haec calamitas, per integrum seculum, quam diu Omniadae rebus praessent.

Magi hac aetate id sibi agendum esse videbant, vt populares in religionibus patriis confirmarent, et putem primo seculo sub Omniadis scriptos esse libros pehleucos, Bundehesch et Saüder Bundehesch, quibus religionis capita praecipua illustrantur, Vlema Eslam et Tschengregatsch nameh ad cauenda et refellenda Mohammedanorum et Brachmanum placita compositos. Historiae quoque auctores nominantur *Jezdandad* filius Schapur, Sistanensis, *Mahevi Chorschid*, fil. Behram, Nisapurensis, *Schahin* fil. Perzin, Tusensis, *Schahtadsch* fil. Corasani, Heratensis b), qui, si eodem tempore scripserunt, veteris gloriae recordatione praesentem gentis calamitatem solari voluisse videri possint. Persas gente fuisse, hos scriptores et Zoroastricis religionibus addictos, ipsa nomina satis produnt; solebant enim Persae suscepto Islamismo arabicum nomen adsciscere, vt Kessai, qui Abulhassan Ali, ben Hamzah dictus fuit. Cum porro eorum libri in concinuanda Persiae historia, *Schah nameh*, sub Mansure I. Samanida circa a. p. c. 960 adhibiti sint c),

a) Daulet Schah ap. Wilken instit. L. Pers. p. 169.

b) Notice sur le Schah-Nameh de Ferdousi. à Vienne 1810. p. 30.

c) l. c.

debuerunt illi celebritatem quandam et vetustatis auctoritatem consecuti esse, vnde non absonum fuerit, eos ad seculum octauum referre. Caeterum an omnem Persiae historiam aut partes tantum, aut ex parte etiam facta heroum veterum, quod fere suspicor, persecuti fuerint, quo sermone? an Pehlevico, aut Persico, quem, **Deri** appellatum, a Behram Gur inde in aula inualuisse ferunt, (arabico enim Persas tum scripsisse vix putem) plane incertum est, cum argumentum accuratius non indicet praefationis ad Schahnameh auctor, Abu mansur el Omri s. Moammeri e quo haec ducta sunt. Dolendum sane hos libros interiisse, e quibus fortasse simpliciorum et certiorum Persiae historiam, habituri eramus, quam eam, quam sub Samanidis e variis libris adornatam et variorum additamentis locupletatam, vt mox videbimus, in Schah nameh carmine legimus; aut traditiones vulgi a poetis nondum variatas.

Felicioior sors Persis affulsit sub Abbasidis. Arabes enim, cum Graecos et Persas se cultiores esse viderent, sensim a prima seueritate remittere, et gentium deuictarum literas suspicere coeperunt. Accedebat, quod Abassidae, e Persia quodammodo progressi, Persarum ope imperium adepti erant. In Chórasana Abu Moslem agebat, praecipuus partium dux; Hárún chalípha Barmecidis Persis vtebatur regni administris; Mamun princeps a Kessaeo Persa institutus, deinde Persiam prouinciam regebat, et Persico exercitu adiutus imperium vindicabat. Imo videtur Mamun literarum amorem in Chorasana praecipue imbibisse, quae erat, teste Abulfeda, ingeniorum ferax, quippe e qua prodierunt scribae Chalipharum omnes et doctorum hominum magnus numerus *d*). Nunc igitur Persae, qui Mohammedi nomen dedissent, summis honoribus et muneribus ornati fuerunt, reliquis, qui in religione auita perseuerarent, liberum sacrorum exercitium permissum; vnde Masudius Sec. X.

d) Abulf. Geogr. Tab. 22.

medio pontificem Persam s. Mobedum memorat *e*), cuius auctoritatem suspicerent omnes Persicis religionibus addicti in montanis Mediæ, Eraca aliisque prouinciis, in quibus tum adhuc plurimi degebant.

Arabes, cum ad literas gentium cultiorum recipiendas animi adliicerent, a Graecis primo rem medicam, deinde reliquas disciplinas acceperunt, a Persis historias, narrationes ad oblectationem factas, et quæ ad mores et vitæ elegantiam spectant, quibus rebus in Asia Persæ excellebant. Ambigi possit vtriusnam gentis libri prius arabice conuersi fuerint; etenim si vera essent, quæ de historia Persiæ sub Omaro chalipha arabice conuersa narrantur in præfatione carminis Schah nameh apud Champion p. 18. iam sec. VII. medio circa 640. p. C. id factum esset, nam a. 636. victus est Jesdegertes ad Cadesiam. Sed plura sunt, quæ hanc narrationem suspectam reddant, nec apparet vnde tum temporis petitus sit qui pehleuica arabice redderet. Hactenus igitur anterior est arabica versio Pandectarum rei mediæ Aaronis Alexandrini, quas arabicas ferit sec. VII. exeunte Masergeweh Judæus *f*), quanquam ea versio nec nomen consecuta est, et lucri maxime causa confecta esse videtur. Certius est, quod Sassanidarum regum historiam e persico arabice verti iussit Heschem Chalipha, quam vidisse se testatur Masudius *g*). Putem hanc versionem, quæ a. Hegiræ 113. p. C. 731. finitam se fuisse testabatur, Persam auctorem habuisse. Etenim Arabes hoc tempore parum curabant exterarum gentium linguas, quas contemnebant, cum omnia in templis, in foro et rebus administrandis arabice gererentur. Persis contra necesse erat arabica nosse, et fuerunt plures, qui ab arabici sermonis peritiâ nomen adepti sunt. In horum numero fuit Ruzbeh fil. Daduieh,

e) Indicateur fol. 65. vid. Notices et extraits VIII. p. 34. ectypi sing.

f) Abulfarag. Hist. Dyn. p. 158. 198. ar.

g) Indicateur fol. 65. Notic. et extr. VIII. p. 34. ectypi.

arabico nomine *Abu Amru Abdallah fil. Mocaffa* (بن المفتح) (ab aliis perperam Muefa, Mucni, Mocanna dictus), qui gente Persa et in Magoram religionibus educatus, tandem Mohammedi nomen dedit, et sub Almansore, Abbasidarum secundo, a. Heg. 142. p. C. 760. crudeli morte dicacitatis et imprudentiae poenas luit i). Hic vir ingenio et linguarum peritia celeber, qui arabicam adeo calle-ret, vt carmina arabica faceret et poemation eius receptum sit in anthologiam poeticam Hamasa dictam k), plures libros persicos in arabicum sermonem transtulit, haud dubie tales, quales ab Arabi-bus desiderari maxime intellexisset. Alii ad mores spectant et hu-manitatem, vt liber *Calila ve Dimna*, quem ex India allatum sub Nuschirvano persice, et mox in plures linguas, versum esse notum est. Chaliphae Mansuris iussu versum dicit praefatio ad *Ayar Da-nesch* l). Porro كتاب الاداب liber de humanitate, tam maior, quam minor, prioris fortasse epitome. Hunc Ardschir Babegan regi tri-bui supra vidimus. Denique كتاب البتامة في السابل (البدبعة) liber

h) Ebn Chilcan ap. de Sacy Notic. et extr. X. 221. cf. 174.

i) In praefatione, libro Schah nameh praemissa (ap. Wallenbourg Notice sur le Schah nameh p. 27.) narratur Abdallah el Mukni s, Mokna (qui haud dubie est Mocaffa) praeceptor fuisse Meemunis (Mamunis Chaliphae) eiusque iussu librum Calila sub Anuschirvan ex India adlatum e Pehlevico in Tazi h. e. arabicum sermonem transtulisse. Manifesto falsa haec sunt et temporum rationi adversa. Abdallah enim caesus est a. Heg. 142. quod accurate docet Ibn Khilcan (Not. et extr. X. 223.) XXVIII. annis ante Mamunem natum, quem a. H. 170. natum esse constat. Abulfed. Annal. Mosl. II. 164. Confudit auctor Calilam cum alio vetusto libro *Gjavidan Kihred* (sapientia aeterna) quem Hassan ibn Sahel Mamunis minister arabice vertit. Notices et extr. X. 160.

k) Ib. p. 223. et 333.

l) Notices et extr. X. 263. 272.

margaritae, in tractatibus novis s. praestantibus m), quem tamen librum non vertisse sed ipse composuisse videtur Mocaffa n). Alii narrationes fabulosas continebant, vt كتاب البنكش liber Benkiesch, de rebus Esphendiaris, qui arcem Alân extruxit, et liber سكران Secseran, de morte Afrasiabi, de bellis Persarum et Turcorum, de factis heroicis Rustemi filii Destan. Vtrumque singulas narrationes, inter se non connexas, fuisse patet. Fortasse eodem referendus liber Anbar s. Atir (اسر نامه) obscura enim et incerta est lectio. Historici argumenti sunt, 1) liber Mazdao, haud dubie de Mazdaco, qui sub Cauade nouae haereseos auctor extiterat, Auestam allegorice interpretans. 2) خدای نامه Chodai nameh de rebus gestis... obscurus, decurtato titulo. 3) انوشیروان سیمیه کتاب التاج فی سیمیه انوشیروان liber coronae de rebus Anuschirvan regis. Hos libros recenset catalogi librorum arabicorum auctor al Nedim o), qui sec. X. exeunte scripsit, nulla mentione facta 4) Tarich el Fars, s. historiae Persiae, quam a Mocaffa e pehlevico factam, ex Hagi Chalpha aliisque supra Comm. I. indicauimus. Quod hanc omisit Nedimus aut loci non satis integri vitio imputandum, aut consilio auctoris, qui noluit omnes libros a Mocaffa editos commemorare, quem plura scripsisse vel e Mahdii Chaliphae dicterio apud Khilcanum patet, se non reperisse librum atheisticum (فرندقة) qui non ad Ebn Mocaffa referretur p).

Aperto per Mocaffam arabice scribendi stadio, cuius libri cupide lecti fuisse videntur, mox plures in eo decurrerunt, atque in historia literaria Arabum Persae tantum consecuti sunt, vt Hadgi Chalpha in encyclopaedia disciplinarum singulari capite quaerat

m) Titulum libri plenius refert Hagi Chalpha ap. de Sacy Notices X. 220. cf. 219. 227.

n) Ebn Chilcan l. c. 220.

o) V. de Sacy notices et extr. X. 331.

p) de Sacy Notic. X. 220.

vnde factum, quod celeberrimi in literis Islamiticis viri Persae fuerint *q*), praeter ruditatem Arabum quietum vitae genus apud Persas allegans. Dicendum erat, Persas cultiores fuisse et literas adamasse; vbi enim lectores adsunt, non deerunt scriptores. Paucos tantam nominare liceat, qui, cum ex parte scripserint antequam liber Arabibus editus esset, choragis literarum arabicarum accendi sunt. Sibujeh grammaticae arabicae auctor, mortuus a. Heg. 180. mox Kessai, Mamunis magister, historiae patriarcharum et prophetarum auctor, grammaticae quoque arabicae peritissimus. Quos Hadgi Chalpha addit grammaticos, Farsi et Suschadsch *r*), nescio an ad haec tempora spectent. Abulmaaschar (Aponasari) mathematicus, Razi medicus, Ravendi philosophus, audacibus contra Coranum placitis famosus, denique Thaberita historicus, cuius annales populorum ac regum (تاریخ الامم والملوك واختبارهم) ex ingenti plurum voluminum collectione excerpta, adhuc supersunt. Eadem aetate, scil. seculo nono, ante Samanidarum imperium scripsisse videntur historici in praefatione ad Schah nameh nominati *Mohammed Giehém* Barmecida, *Daud Mahavi*, *Behram* Isphahanensis, qui de Mose, Iesu, Khosroe et Heschemo (Abbasidarum gentis conditore) libros biographicos scripserat *s*); priores istos haud dubie in vsum popularium, qui Moslemi facti essent. Porro *Kassin Isphanensis* res regum Parthorum, et de *Behram-Schah* eiusque thesauris, de *Mamune*, de *Merdan Schah Kirmanensi*, de *Ferkhan* docto, de *Yesdegerte* eiusque seruo *Ramin* scripsit. Alios tres *Behramos*, in quibus *Heratensem Magum*, addit ill. de *Hammer* *t*), non indicato tamen librorum argumento. Apparet ex his plures historiarum scriptores inter Persas fuisse, qui aut gentis vniuersae aut regum cele-

q) Encyclopaed. Uebersicht d. Wiss. des Or. p. 150.

r) l. c. p. 152.

s) Wallenbourg notice p. 39 sq.

t) Gesch. d. sch. Redekünste Pers. p. 37. not.

celebrium historiam scriberent, fortasse vt antiquae famae et potentiae populares commonefacerent. Non poterat non gens valida, et impetare solita, impatienter ferre iugum ab Arabibus impositum; vnde frequentes sub Chaliphis in Persia turbac et seditiones, et mox extiterunt, qui in singulis prouinciis regna conderent, vt Soffaridae, a Heg. 260. (872) gente Persae, et paullo post Samanidae, qui pulsus Soffaridis, Transoxanae, Chorasanae aliarumque orientalis Persiae prouinciarum domini erant, Chaliphis per speciem tantum parentes. Erant hi principes literarum et imprimis historiae et poeseos amantes; et cum origine Persae essent, patrium sermonem et res gestas veterum regum, ad quos per antiquos heroes genus referrent ^{u)}, reuocare et pristinam gentis gloriam restituere conati sunt. Quae res magni ad historiam veteris Persiae mutandam momenti fuisse videtur, quod paullo vberius nunc declarandum.

Scilicet adhuc vidimus historicos Persarum libros quantum nobis innotuerunt, continuisse aut res singulorum regum; vt Nuschirvani, Chosrois, Behrami, Jezdegertis; aut annales imperii, quo referendum Tarich Fars a Mocaffa arabice conuersum, et historia regum Parthorum Kassimi Isphahanensis, modo memorata. Istud Tarich Fars nihil praeter Sassanidarum res complexum fuisse supra Comm. I. probabiliter docuisse mihi videor. Ab his historiis rerum a regibus gestarum plane alio loco habebantur narrationes de heroibus eorumque factis praeclaris et certaminibus, quae in ore vulgi et carminibus poetarum erant. Tales, de Esphendiaro et Rustemo singulos libellos, arabice vertit Ebn Mocaffa, alias seriores poetae carminibus singulis exposuerunt, de quo in Comm. I. dixi, alia carmina infra laudabuntur vbi de magno Schah nameh carmine dicendi locus erit. E talibus narrationibus Masudius sec. X. librum de pugnis equitum Persarum concinnauit, quem opponeret simili

^{u)} v. generis stemma ap. Wallenbourg Notice p. 45. ad Behram Giubin Sassanidam refert Mirchond, hist. Samanid. c. 1.

operi Abu Obeidae Mamar ben almathna de pugnis equitum celebrium inter Arabes. Vt haec Arabes ad historiam populi non retulerunt, ita Persae eiusmodi narrationes fabulosas et ad oblectationem factas in annalibus regum non recensuisse videntur, qui, si ultra Parthorum aetatem ascenderent, vix quidquam praeter regum veterum nomina, in libris Zoroastricis obuia, rerumque summam, et fortasse religionum Zorastricarum origines commemorauerunt.

Sub *Samanidis* qui Sec. IX. ad finem vergente orientali Persia potiti sunt, in maius excreuit historiae persicae ambitus. Hi enim principes literas utique fouebant, maxime tamen oblectationis et gloriae captandae caussa. Poetas, pro more istius temporis principum, in aula habebant, qui carminibus et encomiis recitandis patroni aures delinirent, et quidem, quum Samanidis, e populo progressis, arabica non satis familiaris essent, patrio sermone persico. Quod ipsum resuscitandae quasi Persarum linguae ansam dedit. Sub Naser ben Ahmed Heg. 304 sq. Sec. X. init. celebrer inprimis fuit Rudegi poeta, qui Calila vedimna librum iam persice conuersum versibus reddidit x), et C. carminum libros scripsisse fertur, quorum vel nunc specimina supersunt venustissima, vt carmen ad hanc ipsum Naserum, quanquam vel hoc adulationis plenum. Triginta circiter annis post Mansur fil. Nuh y) historiae veteris Persiae condendae aut colligendae consilium cepit, egregium utique et principe dignum; cuius exsequendi curam commisit Abumansori al Omri, Vesiro suo. Is igitur collectis vndique libris historicis Jesdandadi, Maheri-Chorschidis, Behrami, Schadani, Schatadgii aliisque supra nominatis, ex omnibus vnum fecit, quod ipse testatur; aut solus, aut, si fides praefationi alteri, quam Champion edidit z),

x) De Sacy Notices X. 236. Wallenburg p. 28.

y) Hunc puto esse principem, qui apud Wallenbourg notice p. 29, 44.

Ebu Mansur Abdurrezac Mahmud adpellatur. Ibidem p. 28. Naser

b. Ahmed similiter dicitur Saad Ebu Nasr. fil. Ahmed, Samanida.

z) Champion praef. p. 20.

adhibitis IV. sociis Mansuro Umrensi, Schaspure Sistanensi, Mahu Nischaburensi, Sulmane Thusensi, et partita opera, ne quid vnius diligentiam effugeret. Apparet, hos omnes Persas fuisse, et, quod bene factum, nonnisi domesticis auctoribus vsos esse. Sed videntur hi quinque viri egregium principis consilium aut non satis intellexisse, aut saltem non bene executi esse, et mero colligendi narrationes studio contenti, parum iudicii et delectus adhibuisse. Docent hoc excerpta e praefatione Abumansoris a Wallenburgio edita, qua libros, e quibus historiam suam deriuauit, adeo negligenter recenset, vt nullius aut argumentum, aut ambitum et aetatem, et quid e quouis ductum declaret, multo minus in fidem et auctoritatem auctoris inquirat. Veteres annales sub Sassanidis conditos, *Basitan nameh* s. *Tarich Fars*, a Persis magni habitos, et ab aliis inter praecipuos fontes ipsius *Schah nameh* (saltem in Sassanidarum rebus) relatos *a)*, ne nominat quidem, obiter tantum laudans filium *Mukny* *b)* h. e. *Mocaffam*, qui librum e *pehlevico* transtulit, quasi is sit auctor. Quum haud dubie inter auctores, quos laudat plurimos, fuerint qui narrationes de heroum gestis mirabiles literis mandassent, hos non distinguit, sed annalium relationibus inseruisse videtur, et omnino non tam quaesiuisse quae verae essent narrationes, sed quae recitatae principis auribus gratae esse possint. Sic factum vt narrationes de *Feridune* et *Zohaco*, quas fabulas adpellat *Moses Armenius*, de *Afrasiabo* et *Rostemo*, quibus delectatos fuisse *Meccanos* supra vidimus, aliaeque similes, carminibus et traditione vulgari seruatae, in locum historiae substituerentur. Quum hae narrationes in *Samanidarum* ditione, *Sogdiana*, *Bactriana* et *Chorasana* maxime colligerentur, et e vetere sermone *Pehlevico* dudum in recentiorem linguam narrando transfusae essent, facile intelligitur cur bella cum *Turaniis* frequenter celebrent, de rebus

a) Hagi Chalpha ap. de Sacy Notices X. 226.

b) Wallenburg notice p. 39.

in occidentali Persia gestis, v. c. bellis cum Lydis, Babylonis, Aegyptiis, Graecis fere sileant; explicantur porro provinciarum et urbium adpellationes recentiores, Caesaris mentio, elephantorum in bello vsus et chronologiae defectus. Haec enim in singulis narrationibus, vt rei fert natura, nulla erat, atque tum denum accessit, quum in ordinem cae et continuam seriem coniungerentur. Nunc fortasse regibus anni adsignati, et cum ingens temporis spatium inter primos XX. reges, quorum nomina his traditionibus celebrantur, distribuendum esset; quibusdam diuturna regna adscripta, C. annorum et vltra; Rustemo inprimis, qui in istis narrationibus, vbicunque res in summo discrimine versaretur, quasi Hercules aliquis σωτηρ aduocatus fuerat, vnde in ipso Schah nameh sexcentos annos se vixisse dicit. Potuerunt vtique plura, vt regum series et annorum numeri, iam antiquiore aeuo sub Sassanidis constituta et literis aut narrationibus tradita fuisse, vt Comm. I. dictum; nunc tamen collectis, quantum fieri poterat, rerum gestarum memoriae, ea extitit, qua nos vtimur, historiae veteris Persiae ratio.

Abu Mansor opus, hoc modo adornatum, quod de regibus ageret et regio iussu compositum esset, *libri regii*, siue *Schah nameh* titulo c) adpellauit, quo opere, quamuis imperfecto, et exiguo cum iudicio critico concinnato, si nunc vti liceret, haberent fortasse quod sibi gratularentur historiae veteris amantes. At nunc eius loco habemus carmen celebratissimum Schah nameh Ferdusii, in quo egregio carmine res gestas, poeticae orationis et ingenii virtute magis etiam ornatas et amplificatas esse, facile est augurari. Ipsa carminis praestantia, qua factum vt id vnice legeretur, in caussa fuit,

c) Alium librum similem Schah nameh el cadim (شاه نامه القديم) memorat Herbelotus h. v. ab Ali b. Mohammed b. Ahmed al balkhi cognomine الشاعر (poeta) compositum e Seir elmoluc, Abdallah el moçanna (mocaffa) aliisque auctoribus Persis. Qui liber, ab opere Abumansoris plane diuersus, quo tempore scriptus sit, non reperi.

cur *Schah-nameh* liber, prosa oratione scriptus, (*Schah-nameh* historicum dicere liceat) mature periret; nec enim vsquam apud scriptores adhuc cognitos memoratur. Seniores historiarum scriptores e carmine potius quam e libro historico hausisse videntur, nobis saltem illud praecipuus fons est antiquae Persarum historiae, qualis ab orientalibus traditur, cognoscendae.

Mirum et singulare videri potest hoc consilium, historiam gentis validae et per *Asiam* celebratae carmine complectendi, quo in merum oblectamentum res abiret; sed cum iam *Schah-nameh* istud *Abumansoris* ad oblectationem, esset compositus, quod modo vidimus, excusatur quodammodo princeps, quisquis is fuerit, qui carmine, auribus gratiore, historias, quas poeticas esse facile sentiret, audire aut legere mallet. Variant auctores in nomine principis; alii a *Naser ben Ahmed*, qui a. 913-942. regnavit *d*), alii a *Nuh* aut iam ab *Ismail e*), alii a *Mansore II. ben Nuh* (987-941. *Dekikio* poetae mandatam esse narrant historiae in carmen mutationem *f*), qui utique M. aut duo M. aut viginti M. versus fecisse fertur *g*). Sed priorem rationem chronologia refellit, cum *Dekikius*, *Ferdusio* coaevus fuisse videatur, aut certe aetate propinquus, quem is iuvenem a seruo occisum fuisse dicit. Fortasse tamen sub *Mansore II. Dekiki* iam floruit, et historiae carmine reddendae consilium ceperat *h*). Veri similior est communis fama, *Mahmudem Ghasnevidam* Sec. X. init. carmen *Schah nameh* fieri iussisse,

d) Wallenb. notice p. 51.

e) *Annals of or. literat.* 1. p. 91. 92. Apud *Champion* praef. ad: the poems of *Ferdosi*, ad *Jacob Lais Soffaridam* res refertur; haud dubie falso.

f) *d'Ohsson hist. orient.* I. init.

g) *v. Hammer sch. Redek. Pers.* p. 48. *Champion l. c.* p. 20. *Giami ap. Stürmer antholog. pers.* p. 70.

h) Sic ipse *Ferdusii* in *introduc. carminis. Annals of or. liter.* I. p. 92. *Görres Heldenbuch von Iran* I. p. 2.

quod, declinante operam Ansario, principe poetarum in aula Mahmudis, Ferdusium perfecisse; extremam carminis partem *i*) ab Assedio, huius magistro et ciue, Thusensi, additam, cum Ferdusius Ghasna clam profugisset, quod circa a. Hag. 421. p. C. 1030. factum esse docuit ill. de Hammer *k*). Sane in principe Turco, cui Persia non esset patria sed ditio armis subacta, qui praeterea, poetarum patronus esset, quibus audiendis, pro more temporis, valde delectaretur, in hoc, inquam non mirandum, quod historiam celeberrimae in Asia gentis carmine vestire et in meram oblectationem verti voluerit, inprimis quum iam singulis narrationibus carmine reddendis poetae huic rei praelusissent.

Etenim quum in Schah nameh historico collectae essent etiam narrationes de factis praeclaris et pugnis veterum heroum, facile videbant poetae, quorum magnum numerum in aula habebat Mahmud, has ex carminibus ex parte ductas et poetice tractatas, novum et egregium carminibus praebere argumentum, ne continuis elegiis et odis decantandis regis aures obtunderent. Igitur primus Dekikius, quem ad Samanidas extremos quidam referunt, pugnam Gustaspis et Ardschaspis carmine reddidit *l*); vnde fortasse fama orta ei a Nuh Samanida demandatum, vt integram historiam versibus redderet. Porro Assedi Tusensis, Ferdusii magister (استاد), Gerschap nameh scripserat *m*), similis argumenti. Ipse Ferdusius, speciminis loco, pugnam Feridunis et Zohaci *n*), de Siavesh vlto *o*), de Rostemo et Kavus *p*), quod Sultano recitavit, de Rustemo et

i) 4000 Versus. Annals l. c. p. 103.

k) Gesch. d. sch. Redek. Pers. p. 54.

l) Annals of or. liter. I. 92. Haec inserta est carmini Schah nameh in Cod. Gottingensi.

m) l. c. p. 103.

n) Champion praef. p. 22.

o) Wallenb. notice p. 54.

p) Annals of or. lit. p. 92. vbi leg. Kavus pro Kamus.

Esphondiaro, quod carmen M. aureis remuneratus est princeps aliquis Rustemus Dilemita *q*). Ausarius denique, princeps poetarum, Rustemi de Sohrabo victoriam carmine reddiderat *r*). Apparet poetas eas fabulas delegisse, quae poeticam tractationem admitterent. Sed ex his speciminibus regi subnatum desiderium omnem historiam veterem carmine legendi, quam operam prudenter declinarunt Ansarius aliique poetae *s*). Omnino hoc tempore adeo ceperat regem rerum veteris Persiae studium, ut noua etiam, post Schah nameh historicum, subsidia colligeret. Hurferosius (Pherozes) aliquis e Nuschirvanis prosapia, sed exul, et ad Mahmudem profugus, regi historiam Persiae obtulisse fertur, quam is libens recepit *t*); princeps porro Kermaniae *u*) notitias de regibus antiquis ab Arzab Zer-rin, viro docto Persa, scriptas mittebat. Firuzabadius quidam, a Sam Neriman, patre Rustemi genus ducens, plura de Sam, Zal et Rustemo, fideli traditione seruata a cognatis acceperat, quae regis iussu literis consignabat *x*). His an vsus fuerit Ferdusius non indicat prologus a Champione editus, qui tamen addit, regem acceptis ab Hurferosio annalibus magis etiam optasse, ut annales Persiae et facta heroum in seriem poematum heroicorum redactos legeret *y*). Quae si vera sunt, in his annalibus heroes commemoratos fuisse apparet.

q) Champion p. 26. 30.

r) l. c. p. 25.

s) Champion l. c. 27. 21.

t) Champion pref. p. 20.

u) l. c. sic lego pro: of Kernan.

x) Champ. l. c. p. 21. locum obscuriusculum adscribo: Ferozabad lineally descended from Saum Nuriman, the father of the celebrated Rustem, had received from his parents many oral traditions of Saum, Rustem et Zal, (which had been invariably handed from father to son, in the same manner as the songs of the Tartars) was employed by the Sultan to transcribe them.

y) Champ. p. 12.

Sed e quibus fontibus maxime hauserit Ferdusius, non satis constat. Putes eum imprimis vsum esse Schah nameh historico, sub Samanidis e variis auctoribus concinnato. Sed alia tradit celebrer de poetis persicis auctor Dewlet schah, scilicet Ferdusium, cum primum Ghasnam perueniret, secum attulisse historiam regum Persiae تاریخ ملوک عجم, et quatuor annos insumsisse comparandis his suis annalibus cum Basitan nameh aliisque chronicis, quae bibliotheca regia Ghasnensis praeberet, adeoque X annis totum carmen perfecisse, praeter quatuor M. versus de Persia ab Arabibus expugnata, quos vnius noctis spatio addiderit Assedi magister, annum tum agens nonagesimum z). Ipse Ferdusius libri historici, e quo hauserit, in praefatione mentionem facit, sed tam parum dilucide, ut incertum sit, quemnam librum indigitet. Librum, ait, superesse, narrationum praeteriti temporis plenum, quas, adhuc memoria Mohedorum (magorum) seruatos, Pehlevianus quidam, congregatis vndique Magis, collegerit. Hunc librum, intelligentibus valde gratum, Dekikium versibus reddere coepisse, non autem perfecisse, fato praeuentum. Se a rege (Samanida puta) exoptasse librum; amicum tamen in vrbe patria (Thus) librum pehlevicum suppeditasse; sequitur laus Abu Mansuris, haud dubie eiusdem amici et fautoris poetae, qui in praefatione Championis Abu Mansur Afsagien dicitur, vrbi Thusensi praefectus a). Liber a Dekikio verti coeptus est Schah nameh historicum, sub Samanidis concinnatum, cuius originem poetice describit Ferdusii, admiscendo ea, quae de Basitan nameh traderentur, quamuis istud longe diuerso modo, e libris historicis fuerit adornatum, ut supra vidimus. Sic satis conueniunt haec cum Dewlet Schahi narratione modo adducta, et liber pehlevicus, ab amico suppeditatus, erit Chronicon regum quod poeta Ghasnam adtulit. Quod *Pehlevicum* dicit, non ita intelligo, quasi
vetere

z) *Annals of or. lit.* I. p. 103.

a) *Champion. Ferdosi* p. 23.

vetere sermone persico scriptus fuerit, quem ista aetate fere ignotum non puto ita calluisse Ferdusium, Muhammedanum, ut libros eo scriptos intelligeret; sed simpliciter vetustum, quam significationem fere habet haec vox, ubi non additur زبان *zaban* lingua. Quisnam tamen fuerit hic liber a poeta adlatus, cuiusnam auctoris, plane nos latet, similiter ignoramus quosnam libros, quos in bibliotheca Chasnensi repertos comparasse fertur, maxime secutus sit. Vix dubitandum in his fuisse Schah nameh historicum, quod a rege (Samanida) iam exoptauerat. Sed quum tot alias narrationes fabulosas et poetice exornatas intertexat, quomodo historica a mythicis et fictis discernas? Fortasse iam in Schah nameh historico haec mixta fuisse supra indicauius; Ferdusium autem ea maxime delegisse, quae poeticam tractationem admitterent et regis aures speciosis miraculis rerum percellerent, fas est opinari. Quam parum enim poetae Persae de historiae veritate aut probabilitate in carmine historico solliciti sint, docet Nizamii de rebus Alexandri M. carmen, Secander nameh, cuius argumentum dedit ill. v. Kennedy in *Transact. of the liter. Soc. of Bombay Vol. I. p. 86 sqq.* Seriores historiae Persicae scriptores, quibus nos fere utimur, cum Schah nameh congruunt, ut Mirchondus, Khondemirus, Gehan Ara *b)*, carminis in oriente celeberrimi auctoritatem sequentes, quod etiam vans Kennedy, ut e bonis auctoribus ductum et a rebus alienis liberum, Thaberitae praeferre videtur *c)*.

Equidem, post ea quae adhuc disputata sunt, non dubito opinari, et suspectam esse carminis Ferdusiani in historicis fidem, nec nobis res veterum Persarum, quales ab ipsis Persis traditae fuerunt, satis cognitae esse. Nondum enim collati sunt scriptores antiquissimi, qui ante Schah nameh Abu Mansoris et Ferdusii scripserunt. His demum consultis comparare licet Persarum et Graecorum de Persia

b) Vid. eorum recensum in Ouseley Epitome of the ancient history of Persia, praef. p. V sqq.

c) Bomb. transact. I. c. p. 110. 113.

Classis Hist. et Philol. Tom. VI.

narrationes. Tales auctores sunt Thaberita, Masudius, Hamzah Isphahanensis. Horum prior, *Abu Giafar Mohammed Thaberita*, iam a. Heg. 310. p. Chr. 922. mortuus, in magni operis historici parte prima etiam de Persia antiquissima egit, L annis ante Mansorem Samanidam et Schah nameh historicum collectum. Pauca ex eo excerptis v. Kennedy in actis Societatis Bomb. I. p. 112 sqq. *Masudius* (Abulkassan Ali) qui seculo X. medio floruit, tam in *Chronico mundi*, اخبار الزمان, quam in pratis aureis, celebri libro et variis notitiis referto, res veterum Persarum tractavit; et cum huius libri editio tertia a. Heg. 345. (p. C. 956.) vulgata sit d), pluribus annis ante Schah nameh historicum, haud dubie vsus est ille Basitan nameh aliisque antiquioribus auctoribus. Idem de equitum s. heroum Persarum certaminibus singularem librum composuit, in quo fortasse de Rostemo Afrasiabo aliisque narrationes lectae fuerunt, a Ferdusio regum gestis intertextae. *Hamzah* denique historiam populorum تاريخ الامم a. Heg. 350. (961) finiuit e), regnante in Chorasana Abdolmalec ibn Nuh, XL fere annis ante Mahmudis et Ferdusii tempora et ante Schah nameh historicum. Hausit igitur ex antiquis auctoribus, similiter vt Masudius; sed cautius et cum iudicio in IV. partes operam discreuit, quarum I. est breuissimus regum Persarum, secundum stirpes Pischdadiorum Keianidarum, Asganiorum et Sassanidarum recensus, nominibus tantum et regni temporibus indicatis. Ductus ille fortasse ex antiquis libris, qui praeter haec nihil referrent. Pars II. eandem historiam exhibet cum commentario Musa ibn Isa Khesravi, (Chosrois filii) adeoque Persae gente, quod nomen prodit. III. Commentarius Behrami ibn Mordan Schah, Archimagi, الموبد موبدان) in Chureh Schabur, regione Persidis. IV. brevis historia horum regum. His si vti liceret haud dubie clarius videremus in antiquitate Persica, nec difficile esset recentiora, e poetarum fictionibus et vulgi narrationibus ducta, discernere. Cuius insignis historiae quum exemplum extet vetustum et pulcherrimum in bibliotheca Lugduno-bataua, cuius indicem editurus est ill. Hamacker LL. OO. professor ac legati Warneriani interpres, spes est, virum doctissimum in describendo isto codice eius argumentum cum orbe literato communicaturum esse.

d) Notices et extr. de MSS. fol. 68.

e) Reiske prodidagmata p. 230. Eichhorn Repertorium f. b. u. morgenl. Literatur III. 263 sqq.